СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 224. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 25. вересня, 1924. VOL. XXXII. No. 224. Jersey City, N. J., Thursday, September 25, 1924. THREE CENTS

Кулидж не буде скликувати розоружної конференції.

ВАШИНГТОН, 23. вересня. — Президент Кулидж рішився покинути свою думку про скликанне нової межинародної конференції для зменшення морських зоружень, як се оголошено було кілька місяців тому назад.

Американський уряд видно передбачує, що з огляду на деякий доспіх Ліґи Народів в напрямі розоруження Европи на морю й суші така конференція в Америці певно була би злишна. Ніхто з американських урядників, однак, не заявляє нічого про плян Ліґи Народів.

ВІДЧИТУЮТЬ ПРОМОВУ МІНІСТРА ВИЛБЕРА.

ВАШИНГТОН, 23. вересня. — Сенатор Керевей з Аркенсо прочитав на зборах одного місцевого демократичного клюбу промову, яку мав виголосити міністер фльоти Вилбер у Каліфорнії, а за яку його президент Кулидж відкликав з поїздки.

В сій промові Вилбер мав заявити, що одиноким спірним питанием межи републиканською а демократичною партією є справа Муринів. Він мав далі виразно заявитися за Ліґою Народів. Він обороняв далі поведінку Кулиджа в справі нафтових надужить. Головною однак причиною відкликання Вилбера з Каліфорнії перед виголошеннем сеї промови мали бути вислови Вилбера проти Япану, з яким теперішний уряд хоче жити в повній згоді.

Промову вислав Вилбер до ґазет на кілька днів перед її виголошеннем, і в той спосіб її зміст став відомий, хоча міністер промови не виголосив.

ДОПУСКАЮТЬ МОЖЛИВІСТЬ ВИБОРУ ПРЕЗИДЕНТА В КОНҐРЕСІ.

ВАШИНГТОН, 23. вересня. — Чим дальше поступає виборча аґітація, тим більше провідники старих партій допускають можливість, що вибір президента відбудеться у конґресі, як се постановляє конституція на случай, якби жадний кандидат не дістав більшости голосів виборчого тіла.

Демократичні й републиканські провідники вже тепер займаються питанием, що їм робити на случай, якби до сього справді прийшло.

СОЦІЯЛІСТ ЗА КУЛИДЖОМ.

ВАШИНГТОН, 23. вересня. — Відомий соціялістичний письменник Джан Спарґо був на авдієнції в президента Кулиджа, а після неї заявився виразно за його кандидатурою на уряд президента Злучених Держав.

Відомий соціялістичний провідник Морис Гилквит, котрий є членом соціялістичного комітету, що попирає кандидатуру Ла Фолета, видав в сій справі коротку заяву, в котрій підчеркує сю заяву Спарґа тому, бо досі сенаторови Ла Фолетови закидали, що за ним одним заявляються соціялісти. Гилквит насміваєгься зі Спарґа, що він хоче поширяти соціялізм Карла Маркса через вибір Кулиджа.

АПТЕКАРІ ПРИЗНАЮТЬ ПРОГИБІЦІЮ НЕВДАЧЕЮ.

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 23. вересня. — На відбуваючійся тут річній конвенції Американського Товариства Аптекарських Гуртівників предложив спеціяльний комітет свої висліди про доспіхи урядового виконування прогибіційного закона. Комітет заявляє на основі довших розслідів, що уряд закона перевести в життя не може та що прогибіція наробила великої шкоди американському промислови.

БОРОТЬБА ДОВКОЛА КЛЕНА.

КОТОНВУД, ФОЛС, Канзас, 23. вересня. — Вілієм Гвайт, независимий кандидат на уряд стейтового ґубернатора, котрий кандидує на проти-кленову плятформу, виголосив нині остру промову проти Ку-Клакс-Клена і кинув у ній визов Кленови, щоби він відважно виповів йому війну через запаленне хреста на головній вулиці.

Клен в кілька годин опісля приняв визов Гвайта, бо на головній вулиці міста справді піднесено та запалено великий хрест.

КОЛО СПРАВИ ПРОПОВІДНИКА-УТРІЙНИКА.

МАВНТ ВЕРНОН, Илинойс, 23. вересня. — Пані Елсі Світінс призналася нині перед прокуратором, що вона справді зповлялася з методиським проповідником Лоренсом Гайтом, якби погубити свого мужа та його жінку, щоби відтак з ним побратися. Вона росповідала докладно, як вона давала арщеник своєму мужови.

Обох обжалованих відставлено з міста, щоби розярена злочином товпа не напала на них та не виконала на них лінчу (самосуду).

ОБОРОНЕЦЬ КОРОЛІВ У ТЮРМІ.

ЛОС АНДЖЕЛЕС, Каліфорнія, 23. вересня. — Місцева поліція, пошукуючи за вкраденим плащем, найшла його в однім місцевім готели, в комнаті „князя Ендре Естергази з Угорщини", котрий, як самий каже, приїхав сюди, щоби поставити на мадярській престіл графа Шехеня, мадярського посла до Злучених Держав. Поліція не лишень арештувала князя, але й не вірить у його князівство.

ПОЛІЦІЯ РОЗБИВАЄ ЗБОРИ.

[illegible]

УРЯД ЗАБОРОНЯЄ ДОВІЗ АЛЬКОГОЛЮ ДО ФИЛИПИНІВ.

ВАШИНГТОН, 23. вересня.— Американський уряд приказав консулям не давати дозволу на приїзд до Филипинських портів тим усім кораблям, що мають на собі ладунок алькогольних напитків для Филипинських островів. Уряд стоїть на становищи, що до островів сих не вільно довозити алькоголю, бо й на них обовязує 18-та поправка до американської конституції.

КРАЙ, ДЕ ТОРГУЮТЬ ЖІНКАМИ.

НЮ ЙОРК, 23. вересня.—Капітан Доналд Мекмилен, відомий американський підбігуновий подорожний, що вернув недавно зі своєї подорожи в студені північні краї, приїхав сюди нині і в своїй розмові з ґазетярами оповідає про життя Ескімосів. Він говорив, що Ескімоси не мають ніяких подружих законів та часто торгують жінками як товаром. Вони здають свої жінки на тиждень, місяць, роки і на все. Діти йдуть при тім усе з матірю. Через се буває богато клопотів.

Ескімоси дуже забобонні люди. Їх попи-чародії мають над ними величезну силу. Сі попи-чародії приписують собі надземну владу. Вони кажуть Ескімосам, чому їм не вдалося вполювати морську собаку, і заголюкують Ескімосів всякими страховищами так, що сі піддаються зовсім сим попам-чародіям.

Вони вірують, що пекло є в горі, а небо в долині. В небі тепло, а в пеклі страшний холод.

ЗИМА З ВЕСНОЮ.

НЮ ЙОРК, 23. вересня. — В місцевім бюрі подружа вибрали дозвіл на подружа Джордж Роджерз та панна Елисавета Вайгман. Молодій літ 28, молодому 81.

ПЕРШИЙ ВИСТУП СІЧИ МІЖ АМЕРИКАНЦЯМИ.

„Січ", ґазету яку видає Січова Орґанізація в Шикаґо повідомляє:

Дня 12. вересня взяла Січ в Шикаґо участь в американській маніфестації. В своїх одностроях представлялася Січ так величаво, що поставили її на чолі походу аж до парку Лінколна, — на самім переді між усіма народами. Такої реклями і таких признань Українці ще не мали в Шикаґо. До походу стало поверх 1000 Українців; жіноцтво в гарних народніх строях; деякі жінки в одностроях Січових. В поході йшли також 4 наші священики, богато бизнесменів, а головно робітники. В повній величі показалося значінне одностроїв. Без них Січ була-б загубилась у великих масах Американців і ніхто навіть був би не знав про Українців. Українські прапори несла Січ разом з американськими на чолі походу. За кілька місяців буде нове американське свято, на котре скрізь буде запрошена Січ. Треба як найскорше постаратись о власні однострої, бо се для нашої справи реклама, якої ми ніякими грішми оплатити не годні.

Таксамо гарно виступала сотня 12. у Ґері, Індиена, у поході, Ґері, Інд., віддалене від Шикаґо 36 миль. І виступ тої сотні [illegible]

УКРАЇНСЬКЕ ЛИТОВСЬКЕ ВІЧЕ У ФИЛАДЕЛФІЇ.

В справі спільної роботи й оборони проти Польщі відбулося в неділю, дня 21. вересня с. р. литовське віче, на яке запросив комітет також Українців з Филаделфії. На вічу співав український хор і промовляв один український бесідник.

РОБІТНИКИ ДЛЯ ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ И ФРАНЦІЇ.

Укр. Гром. Комітет в Празі цими днями одержав від мін. закорд. справ Ч. С. Р. папір, в якому подається до відома еміґрантам слідуюче: „Ліґа Народів у Женеві повідомляє через Чеський Червоний Хрест в Празі, що має можливість примістити певне число робітників (еміґрантів) в Південній Америці, а почасти у Франції. На цій підставі мін. закордонних справ просить подати статистику безробітних збігців окремих фахів, особливо сільсько-господарських робітників, шахтярів, ковалів, текстільних робітників, будівельних і транспортових."

ФОНДАЦІЯ ІМЕНИ ГР. ЧУПРИНКИ.

До надісланих ранійш 300 долярів Комітет Українських Товариств з Ню Йорку надіслав Укр. Гром. Вид. Фондови в Празі ще 60 долярів і звіт про уладжений для цієї фондації в Ню Йорку концерт памяти Грицька Чупринки та про зібрані жертви. Загальні Збори Видавничої Ради У. Г. В. Ф. 30/VII с. р., розглянувши цей звіт, ухвалили висловити Комітетови Укр. Товариств у Ню Йорку щиру подяку.

НОВИЙ ТИП ЛІТАКІВ.

Лондонські часописи доносять, що на замовлення анґлійського міністерства авіятики будуються в Анґлії літаки на яких буде можна помістити 50 жовнірів в повному военному узброєнню. Ці літаки побудовані в цілости зі сталі.

БОРОТЬБА З ВАРШАВСЬКИМ МИТРОПОЛИТОМ ДІОНИСІЄМ.

В звязку з полонізаторською політикою православного митрополичого престолу у Варшаві, суспільність українських православних земель під Польщею, на чолі з парляментарною українською репрезентацією взялася в останніх часах до завзятої боротьби з православним митрополитом Діонисієм, заступником митроп. Юрія, убитого в мин. році у Варшаві від руки архимандрита Смараґда. Оскільки особа митрополита Діонисія одіозна в українського населення, свідчить те, що останні волинські й холмські ґазети переповнені ворожими до нього статтями, текстами посольських українських інтерпеляцій і цілого ряду масових пртоестів проти зневажання ним прав української мови, неправного усунення з катедр невгодних йому епископів, введення в церковний календар нового стилю і т. д. Останнє 31-е число холмської впливової ґазети „Наше Життя", друкуючи текст відповіди Діонисієві московського патріярха Тихона, в якій останній відмовляє Діонисієві в благословенстві і підкреслює його неправне поступовання, вийшло з такими редакційними наголовками на першій сторінці: „Митрополит Діонисій крутить. — Наші представники з народом домагаються встановлення потоптаних прав народу і церкви. — Перун з ясного неба, чи то пак несподіване посланіє патріярха Тихона до Діонисія Варшавського. — Патріярх не приймає до відома антиканічних постанов самозванця Діонисія. — З владикою Діонисієм істерика.—Певна, всім відома особа робить владиці припарки."

НОВА ТАКТИКА.

Польська преса доносить, що замість диверзійних відділів задумують большевики посилати на области Польщі — комуністичних аґітаторів.

Німеччина готова приступити до Ліґи Народів в недалекій будучині.

БЕРЛІН, 23. вересня. — На нинішньому спеціяльному засіданню німецького кабінету принято постанову, щоб Німеччина в недалекій будучині звернулась до Ліґи Народів, аби приняла її в члени.

Німецькі урядовці заявили, що наперед німецьке правительство хоче дізнатись, як Ліґа Народів буде трактувати Німеччину. Німецьке правительство не вважає відповідним зголошуватись до Ліґи Народів яко звичайний член, рівний з маленькими державами. Воно готове зголоситись до Ліґи Народів лиш тоді, якщо мати-ме запевнення, що Ліґа Народів прийме Німеччину на рівних правах з другими великими державами.

Ходить о се, щоб Німеччині признано місце в Раді Ліґи Народів. Кромі того Німеччина хоче, аби Ліґа Народів вирішила ще деякі важні для неї питання, поки вона зголоситься в її члени.

Представники великих держав заявили уже, що вони готові подбати, аби Німеччині признати місце в Раді Ліґи Народів. Вони є за сим, щоби створено нове місце для Німеччини, а вільне місце для Америки таки далі оставити вільним, в надії, що Америка таки остаточно вступить до Ліґи Народів.

Все те потриває ще якийсь час і не знати, чи Німеччина зголоситься до Ліґи Народів ще вчасі сьогорічного Збору.

ВДОВОЛЕННЄ СЕРЕД ЧЛЕНІВ ЛІҐИ НАРОДІВ.

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 23. вересня. — В кругах Ліґи Народів принято з вдоволеннем вістку з Берліна, що Німеччина хоче приступити до Ліґи Народів під умовою, що вона трактувати-ме її рівно з другими великими державами.

Вони кажуть, що приступленне Німеччини причиниться до економічної відбудови Европи.

НЕВДОВОЛЕНІ З ФРАНЦУСЬКОГО МИТА.

БЕРЛІН, 23. вересня. — Німецькі промисловці й урядовці невдоволені з постанови французького правительства про наложенне 26% мита на всі товари, ввожені з Німеччини до Франції.

Вони кажуть, що се може мати некорисний вплив на виконанне пляну Доса і тому хотять заапелювати до Франції, щоб відкликала сю постанову.

ХОТІЛА УБИТИ ЕРРІОТА.

ПАРИЖ, 23. вересня. — Тутешня поліція арештувала нині 54-літню Парижанку Біґо Пеніжан, котра вигрожувалась, що убє премієра Ерріота.

Поліція відібрала від неї револьвер і завела її до арешту.

Вона каже, що хотіла убити премієра, щоб звернути увагу на несправедливість, яку їй вимірено в судах. Поліція каже, що вона умова хора.

ЧУТКА ПРО УБИТТЄ БОЛГАРСЬКОГО КОРОЛЯ.

РИМ, 23. вересня. — Тутешні ґазети одержали телеґраму з Білгороду, столиці Сербії, яка подає, що сербські ґазети поширили непровірену і нестверджену чутку, що заговірники в Софії убили болгарського короля Бориса.

ВИЗИСК ЕМІҐРАНТІВ.

РИМ, 23. вересня. — Премієр Муссоліні доручив комісареви еміґрації розвести допит у справі визискування еміґрантів корабельними компаніями.

Ходить о вислідженне, чому італійські компанії беруть двічі стільки за шіфкарти до Америки як за шіфкарти з Америки до Івалії.

НІМЕЦЬКИЙ АМБАСАДОР ЩЕ ОСТАЄ.

БЕРЛІН, 23. вересня. — Німецьке правительство не гадає тепер відкликувати свого амбасадора у Вашинґтоні, дра Отта Людвіґа Відфельдта. Зміна може наступити щойно по президентських виборах в Злучених Державах.

КАЖЕ, ЩО В БОЛГАРІЇ СПОКІЙ.

СОФІЯ, столиця Болгарії, 23. вересня. — Болгарський міністер внутрішніх справ Руссев заявив, що тепер панує в Болгарії спокій.

Він каже, що комуністи і аграрії намагались викликувати неспокої, але влада взяла вже їх у свої руки.

ЗЛИДНІ ЗБІҐЦІВ.

ЛОНДОН, 23. вересня. — Грецький міністер скарбу Цуберус заходиться добути тут позичку в сумі $10,000,000 на допомогу грецьким збіґцям з Туреччини. Тих збіґців напливло досі до Греції понад 1½ міліона і живуть вони у великій нужді.

МОСКАЛІ КАЖУТЬ, ЩО ЗЛОМИЛИ ПОВСТАННЄ В ГРУЗІЇ.

МОСКВА, 23. вересня. — Московські большевики оголошують, що вони вже зломили при помочі військової сили повстанне Грузинів.

1,000 БУКВ НА МІНУТУ КАБЛЕМ.

БЕРЛІН, 23. вересня. — Професор Ваґнер, голова берлінського телеґрафічного технічного інститута винайшов спосіб посилати каблем 1,000 букв на мінуту.

Се побільшує видатність каблю вп'ятеро, бо досі пересилають каблями не більше 200 букв на мінуту.

Німці хотять побудувати нову каблеву лінію між Німеччиною і [illegible]

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

РОЗВІВАЮТЬСЯ ДИМИ

Сенатор Ла Фолет, поступовий кандидат на уряд президента Злучених Держав, виголосив минувшої неділі в Ню Йорку промову, яка є дуже замітним знаком для настрою американського народа. Промова ся замітна тим, що вона вся була звернена до німецьких імігрантів. Сей факт замітний не тому, що кандидат промовляв спеціяльно до одної імігрантської ґрупи, а тому, що кандидат промовляє спеціяльно до німецької іміграції. Прецінь ще так недавно тому на таку промову не важивбися ніякий політичний кандидат. Ще так недавно тому гнали з Америки все, що мало на собі німецьке пятно або пахло німецьким духом. Лишень кілька літ тому назад викидали з американських шкіл німецьку мову, проганяли вчителів німецького походження, викидали з театрів німецькі штуки, викидали з опери твори німецьких музиків. Уряд і приватні богацькі підприємства удержували цілу масу шпигів, щоби слідити за німецькими шпигами. Тисячі людий були захоплені погонею за німецькими упливами. Неодин слабодух старався добитися до охлапів, відкриваючи правдивих, а як не було таких, то й неправдивих, німецьких загорівників. Неодну імігрантську ґрупу в Америці захопила горячка шпигувати серед себе за німецькими аґентами.

Через таку саму горячку проти-німецького завзяття переходила кожда країна, що була в війні з Німеччиною й Австрією. Знали її не лишень горячкові Французи й Італійці, але й спокійні Англичане. Правда, люди, які навіть серед загального розярення вміють задержати спокій ума та рівновагу духа, признавали сей стан ненормальним, нездоровим, але й вони не могли богато проти нього зробити. І вони мусіли признати, що й така горячка є нормальним явищем у ненормальні, военні часи. Переслідувані явними й тайними поліційними шпигами, професійними й аматорами, вони не могли зробити нічого в тому напрямку, щоби й военне діло вести холодним, а не горячковим умом.

Доперва з кінцем війни, коли впали военні уряди, коли розвязано военні шпіонські бюра, коли проминула военна непевність та страх програної, стали людські души поволи вертати до звичайного здорового стану. Анґлія перша протверезилася з военної дурійки. Франція, залякана німецькою силою підчас війни, опиралася, але остаточно й вона приняла здоровше становище та стали дивитися на Німців не як на звірів у людській подобі, але як на людий.

Бачимо прояви здорової думки й в Америці, де военна ненависть до ворогів з центральних держав дійшла була, як каже сенатор Ла Фолет, розмірів справдішної гістерії (нервового подражнення). Федеральний уряд увільнив уже всіх німецьких шпигів, переловлених у военний час. До американських шкіл стала вертати наука німецької мови. Німецьких учених приймають на американських університетах, хоча сі власне учені лишень пять літ тому всіх сил докладали, щоби нищити американських жовнірів. Американські університети складають суми гроша на удержанне німецьких професорів та учеників, голодуючих на німецьких університетах. Американський народ жертвує сотки тисяч долярів на прокормлене голодуючих німецьких дітий. Німецькі артисти, німецькі штуки, німецька література захоплює серця й уми американського громадянства.

Словом, настрій американського народа завертає від „военної гістерії" до здорового мирного настрою. Американський народ, який учора лишень з таким завзяттєм думав про нищенне німецької сили, нині докладає всіх своїх сил, щоби піддержати силу німецького народа, щоби й німецький народ міг мирно й спокійно працювати для добра Німеччини й цілого світа. Люди хочуть забути все, що вони робили в военні часи, щоби з подвоєною енерґією взятися за мирну відбудову зруйнованої війною культури. Правда, час від часу якийсь слабодух, що виплив на верха на филі ненависти до Німців, ще й тепер пробує цявкнути щось проти Німців, але сей голос военного подражнення пропадає серед шуму мирного порозуміння. Американці розуміють, що витягати тепер із скрині страховища, піднесені в военні часи, може лишень божевільна людина.

Нарешті й американські політики вже говорять промови до американської іміграції. Три роки тому назад сі політики відпекувалибся руками й ногами, якби хто їх посудив о якісь зносини з німецькою іміграцією. Нині вони вже говорять про льояльність американських Німців до Злучених Держав, та про заслуги німецької іміграції для піднесення Америки.

Приятелі сенатора Ла Фолета можуть бачити в сьому виступі свого кандидата признаку його геройства. Його вороги посудять його, що він хоче приподобатися міліонам виборців німецького походження. На діліж тут нема ні геройства ні підлизування. Тут холодно думаючий політик говорить, те, про що вже давно воробці плещуть. Він лишень стверджує виразно настрій американського народа. Він показує своєю публичною заявою, що американський народ уже перейшов часи военної гістерії, що він уже думає мирним умом, що його не лякають уже ні страховища німецької „Культури", сили, заго[illegible]

[illegible]

Др. Евген Левицький.

УКРАЇНА ПІСЛЯ ВІЙНИ.

(Докінчення)

(6)

г) Армія.

Армію в цьому значінню, як її понимається у всіх розвинених а зокрема національних державах. Українська держава Великої України взагалі не мала.

І так було через увесь час її істнування.

Ми вже бачили, як навіть в Універсалі, отже найавторитетнійшій енунціяції керманичів визвольного українського руху, заповідалося скасовання армії, а заступленне її народньою міліцією — щоб служила тільки „робітньому людови".

Про це що армія має служити за **охорону нації за забезпеку і конечну ґарантію її свободи** — що значить армія має служити **своїй державі,** без огляду на це, яка партія править хвилево цею, про це у нікого з виїмком нечисленних одиниць, які перейшли школу російського ґенерального штабу, і думки не було.

Не диво, що ці нечисленні одиниці, які хотіли поставити справжню національну армію, здісціпліновану та солідарну, яка знає тільки національного ворога, вскорі дали собі спокій із цего роду починаннями.

А в головах тимчасом бушували думки то про міліцію, то салдатські ради, все як і північній Росії.

І тому не дивниця, що коли большевики прийшли під Київ, Київа не було кому боронити, українська армія заявила свою невтральність, а Петлюра мусів покидати Київ із усього навсього двома тисячами вірних.

У Петлюри армії в правдивім цего слова значінню і до кінця не було. Була це здебільшого збірка переходячих вояків, яким по военній привичці не хотілося вертати до дому, і яких треба було приманювати до армії високою платнею. Тому не дивниця, що в армії були й такі елементи між старшинами які тільки удавали українство, а які для України не мали ніякого ідейного інтересу, або навіть забігали своїми симпатіями в зовсім иньшу сторону.

Прості вояки уряджували погроми, супроти, яких головний атаман був прямо безсильний, а які Українську Народню Републику компромітували на вні.

Що до боєвої спосібности армії Петлюри, то з виїмком деяких, справді добре зорґанізованих та здисціплінованих відділів, армія його надавалася майже виключно до так званої **партизантки**, а не до правильного фронтового бою. Цю ролю сповняла майже виключно Галицька Армія. Тому „фронт" мінявся. Армія Петлюри перебігала раз в раз туди, де хвилево фронт большевицький був тонкий, або де були прямо прогалини в большевицькім фронті, і напевно можна сказати, що якби совети мали відразу так чисельну армію, щоб вистарчала на обсадження усего українсько-московського фронту, то справа ліквідації послідного „камянецького" періоду державної незалежности булаб дозріла далеко скорше. Але обруч де далі затіснювався що раз більше, аж на партизанку взагалі місця не стало...

Єще зсамого початку зовсім самочино стали творитися на Україні військові відділи задля охорони своїх районів та удержаня ладу на місци. Було це так назване **„Вільне Козацтво"**. Але центр, а навіть державний Секретаріят не мали до цього самочинного збросння народніх сил особливишого довіря. Дуже можливо, що при відповіднім національнім проводі зединенню та здисціплінованню отцих військових відділів справжня українська національна армія, але до усего цего треба було иньшого політичного проводу то инших поглядів на завдання армії взагалі. Вийшло таке, що замість єдинення козацьких відділів став творитися між ними розвал, особливо від пори, як деякі партії зачалися інтересуватися цим рухам та творити вільні козацькі відділи на „**партійній**" прим. соціялістичній в Катеринославі) основі. Кінець був такий, що ці відділи розвязано, зглядно поодинокі орґанізації розплилися з браку їх піддержання та внутрішних протцвенств між поодинокими відділами.

Все висше сказане не відноситься до **Галицької Армії** та Січових Стрільців, які завзято боронили Київа а відтак українського фронту. Армія Галицька відзначалася знаменно і національним духом і військовою дісціпліною та як би не ця Армія та Січове Стрілецтво, то про удержання Української Републики і через цей час, який її судилося держатися ледви чи могла бути бесіда. Але і цю армію знищила прямо злочинна адміністрація в горі, коли ця армія опинилася вкінці без жаловання обуву та накриття, десяткована голодом та тифом.

Нині можна сміло ствердити — і це є характеристичне але і болюче — що українська державна влада мусіла на все опустити свою послідну територію не тому, що її армія полягла в **завзятому бою з противником,** але тому, **що її вже в дійсности не було.** Вона скінчила так, як і мусіла при цьолу стані скінчити — власною **ліквідацією...**

І на цьому я і кінчу мій розгляд причин наших неудач на Великій Україні.

УНІВЕРСИТЕТСЬКА СПРАВА

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Дальші протести.

Протест Управи ЦЕСУС-а проти угодових переговорів, що розпочались між групою українських професорів та польським урядом у справі утворення українського університету на землях Західної України, не залишився самітним. Кожен новий день приносить з краю все нові протести, підписані або поодинокими видатними особами або провідними українськими політичними орґанізаціями. Ляцька цензура ті протести здебільшого закреслює, але тим не менше вони поширюються між громадянством і роблять своє діло.

Далі подаємо без комен[illegible]

Протест кураторії У. В. Ш. у Львові.

З огляду на поширювані останніми часами вісти в справі оснування польським урядом українського університету у Кракові чи Варшаві, Кураторія Українських Високих Шкіл, яка складається з представників українських політичних партій та культурно-освітних кол, заявляє:

1. Українське населенне західно-українських земель має безперечне право на свій власний університет у центрі своєї національної области, у Львові.

Створення українського уні[illegible] рожої культури, **являється наругою над природним правом української нації** й не може ніяким робом заспокоїти її культурних потреб.

2. Спроба утворення українського університету на области корінної Польщі мають на меті **забаламутити загальну опінію** чи то міродатні міжнародні чинники, немов-то Польща сповняє свій обовязок та заспокоює культурні потреби українського населення західно-українських земель.

Кураторія Українських Високих Шкіл стверджує, що ніяка з компетентних українських громадських і політичних установ не дала нікому мандату до яких-небудь переговорів чи співпраці у творенню українського університету у Кракові чи Варшаві. Тому всяка участь українських чинників або мужів науки в цім напрямі противилась би волі українського народу й виходила б на його шкоду.

Львів, у серпні 1924 р.

Кураторія Українських Високих Шкіл.

Протест Тіснійшого Народного Комітету.

З огляду на поголоски, які кружляють у звязку з позакулісовою акцією деяких польських урядових кол у напрямі творення суроґату українського „університету" у Кракові, Тіснійший Народний Комітет заявляє:

1. Українських нарід західно-українських земель ніколи не відступить від свого безперечного права на свій власний університет у центрі своєї національної території у Львові.

Створенне українського університету де-небудь поза Львовом являється наругою над природним правом української нації й не може ніяким робом заспокоїти її культурних потреб.

2. Спроба утворення українського університету на території корінної Польщі мають на меті збаламутити загальну опінію чи то міродатні чинники, немов-то Польща сповняє свій обовязок та заспокоює культурні потреби українського населення західно-українських земель.

Тіснійший Народний Комітет стверджує, що нікого з членів Української Народної Трудової Партії не уповноважував вести переговори або як-небудь співділати в справі творення українського університету у Кракові або Варшаві. Всяка участь членів УНТП у згаданій нації була б за собою статутом передбачені наслідки.

Львів, у серпні 1924 р.

За Президію Тіснійшого Народного Комітету:

Др. Із. Голубович
голова.

А. Малецький.
ген. секретар.

Др. Олександер Марітчак
заст. голови.

До наведених протестів треба лише додати, що всі вони були написані до скінчення праских нарад, на яких вияснилось, що також праска група професорів рішучо **відкинула** „краківську комбінацію". Коли б постанови праскої наради завчасу стали відомі у Львові, то наведені протести напевне були б стилізовані трохи інакше.

Але в кождім разі ці протести однодушно підкреслюють один першорядний момент: університет мусить бути **у Львові,** а не десь в неозначенім місці „української території" (читай у Станиславові), як сказано в комунікаті праскої наради. Цим з гори виключається всяка можливість компромісу.

Прага, [illegible] вересня.

З ГОЛОСІВ ПРЕСИ

Ще про перехід Савінкова до большевиків.

(З львівського Діла).

У найприкрійшому становищі опинилися близькі політичні приятелі Савінкова й поклонники його дотеперішньої принципіяльности у відношенню до большевиків. Цих приятелів, що правда, не було надто багато, бож Савінкова давно викинули з рядів рос. соц.-революційної партії й ніяка инша більша орґанізована еміґрантська група не стояла з ним у тісному звязку: ним лише користувались при всяких спробах явної активної інтервенції на території б. Росії та тайних протибольшевицьких террористичних заговорах. А проте таки біля Савінкова істнував певний гурток людей з іменами. Це гурток російських еміґрантів в Польщі, або ще вірнійше кажучи — у Варшаві, який є репрезентований політичним щоденником „За Свободу". Ми вже згадували, що Савінков був одним з основників „За Свободу" і її редакторів: його призвище красувалось постійно на першій сторінці цієї ґазети.

Ми вже згадували так само, що як тільки прийшла перша вістка про перехід Савінкова на територію Союза С. Р. Р., його арештування і „покаяння" — такі найблизші його варшавські приятелі, як Мережковський Философов і Портуґалов — страшенне обурилися: це все, мовляв, містифікація большевиків!

Але ось прийшли дальші подробиці, які в цілком иншому світлі показали „безкомпромісовість" і революційну „принципіяльність" Бориса Савінкова. І „За Свободу" вмиває руки, відпекується свого лідера і кидає на нього громи. Та справедливість каже признати, що форма, у якій це зроблено — ефектовна.

Вістка про повне помилування Савінкова, як що вона правдива (ще не вірять! — прим. Ред.) являється новим і рішаючим моментом. Як що Савінков помилуваний, то річ ясна, він міг купити свою свободу тільки ціною зради. Нічого иншого тут бути не може. І як ми не шанували особи Савінкова, його непохитну смілівість і щирість його переконань, а проте — як що він свобідно проходжується по Москві — ми давнього Савінкова вже не знаємо. Як це не важко нам, ми вважаємо своїм обовязком заявити: як що Савінков „з ними" — то ми не тільки не з ним, а ми вороги йому, такі самі смертельні, до кінця послідовні вороги, якими ми були й залишаємося у відношенню до большевиків і до всіх, хто є з ними.

Очевидно, що імя Савінкова демонстративно скреслено зі списку редакційної колеґії „За Свободу".

Цікаво теж згадати про відношення радянської преси до факту метаморфози Савінкова. Не знаємо ще голосів усіх поважних органів тієї преси, а проте здається, що вона зовсім не витає Савінкова з отвертими раменами. Так бодай можна судити по голосі Радека у „Правді", який є дуже характеристичним: вказуючи на Савінкова він з одного боку підносить престіж рад. влади та з другого боку — принижує самого Савінкова, як людину безхарактерну й нікчемну. Радек пише буквально:

Савінков викликує почування відрази й пожалування навіть у тих, які повірили в щирість його покаяння. Перед судом був смертючий труп московської контр-революції.

Звичайна доля тих, які змінюють свої погляди відповідно до виглядів кариєри або під [illegible]

ДО БРАТІВ.

Учітеся, брати мої,
Думайте, читайте,
І чужого научайтесь,
Свого не цурайтесь:
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Чужі люди цураються,
В хату не пускають,
Свої діти — як чужії,
І немає злому
На всій землі безконешній
Веселого дому.
Обніміте-ж, брати мої,
Найменшого брата, —
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати!
Благословіть дітий своїх
Твердими руками,
І обмитих поцілуйте
Вольними устами!
І забудеться срамотня
Давняя година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечірний,
Новий засияє...
Обніміться-ж, брати мої,
Молю вас, благаю!

Тарас Шевченко.

З НІМЕЦЬКИХ НАСТРОЇВ.

Вибори до німецького парляменту заповідаються не зараз, а щойно на початок 1925 р. Як поділяться сили поодиноких партій, нині ніхто не в силі передбачити. Від вислідку цих виборів залежати-ме, чи залишиться дотеперішній курс політики в руках середніх партій, чи може націоналісти поширять свій вплив. Хоча завдяки становищу націоналістів, з яких частина голосувала за лондонським договором розвязання парляменту оминули, проте можна передбачити, що в осени пічнеться завзята внутрішня боротьба, головно у справі охоронних мит.

У теперішнім стані німецький парлямент не може мати ніякої виразної більшости, ні на боці т. зв. громадянського бльоку, ні на боці „великої коаліції". Не виключене, що партійна боротьба може спричинити розвязання парляменту ще ранійше. Боротьба за вдержання теперішньої парляментарної рівноваги ведеться урядом з дня на день.

Дуже характеристичними є заяви голови демократичної партії, бувшого міністра Коха, який мав відчит про нову політичну ситуацію в Німеччині. Він сказав між іншим, що всі є свідомі того, який великий тягар бере на себе Німеччина, підписуючи плян Доза, одначе Німеччина програла дві війни: світову і рурську. Той, хто радить їй нині вести ще третю, цей прибільшує її силу, а нехтує ворога. Прийняття пляну Доза є поступом не лише в розумінню німецької закордонної політики та економічної, але й для внутрішньої. Згода Німеччини мати-ме вплив на тактику націоналістичної партії, яка не зможе вже являтися перед своїми виборцями зі шумними фразами, без ніякого реального пляну. Вона вже тепер виставлена на глум і буде приневолена перейти той самий шлях, що міністр закордонних справ Штреземан.

Трохи шуму натворить нова декларація канцлера, який зясовує становище німецького уряду до питання про вину Німеччини в останній війні. По подяці всім членам парляменту, які причинились до затвердження проєкту Доза, приходить заява, що Версайський договір накинений Німеччині насильно і він [illegible] безпідставно, буцімто Німеччина спричинила всесвітню війну. Німецький уряд відкидає це твердження як суперечне з історичними фактами. Німецький нарід домагається, щоби це несправедливе обвинувачення зняли з нього. Докіль це не станеться — до цього часу Німеччина не зможе стати рівнорядним членом братерського союзу народів і на неї глядіти[illegible] як на злочинця.

[illegible]

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ШИКАҐО, ІЛЛ. Бр. св. О. Николая, від. 106, повідомляе, що мітинґ відбудесь о год. 1.30 попол. в неділю, 28. вересня в гали парохіяльній при Оклий і Райс ул. Є важні справи до полагодження; проситься всіх членів на мітинґ. Не явившийсь член заплатить кари 25 ц. а урядник 50 цнт. — М. Петрів, предс.; В. Гриньків, секр.

ФІЛЯДЕЛФІЯ, ПА. Бр. св. Василія, від. 339, повідомляе своїх членів, що звичайний мітинґ відбудеться в неділю, 28. вересня о годині 2. попол. в Домі Укр. Громади на Савті ч. 610 Савт Америкен Стр. Проситься всіх членів прибути на сей мітинґ позаяк є богато важних справ, котрі маеться полагодити. — І. Жмутин, предс.; І. Шекмар, кас.; В. Скольський, секр.

СКРЕНТОН, ПА. Бр. св. Михаїла, від. 159, повідомляе своїх членів, що мітинґ надзвичайний відбудеся в неділю 28. вересня зараз по Службі Божій в гали церковній на 7 улици. Обовязком членів явитися на мітинґ. Довгуючі члени повинні вирівнати свої залеглости бо в противнім разі будуть суспендовані. Котрий член не буде на мітинґу то без ріжниці мусить заплатити кару 50 ц. а урядник 1.00. — Іван Макута, предс.; М. Камінський, писар.

ОЛИФАНТ. ПА. Бр. св. Кир. і Методія, від. 86, повідомляе, що спеціяльний мітинґ в дуже важній справі відбудеться в неділю 28. вересня о год. 12.30 сполудня в українській гали. Обовязком кождого члена прийти і вирішити справу, бо сам уряд не може її рішати. На місячнім мітинґу ся справа не могла бути представлена бо не було спорого числа членів. Отож проситься всіх прибути. Не явившийся член заплатить кару після ухвали. Член 2.00 а урядник 2.50. — Григорій Костик, предс.; Мих. Пащук, секр.

В СПРАВІ П. ЗАЗУЛЯКА.

Сим подаеться до ласкавого відома всім інтересованим, що виграька відбудеться **невідкличнo дня 28-го с. м.** в Перт Амбою. До сего часу просимо всіх Вп. Панів Учителів, Співаків і Співачок розпродати тікети по 10 цнт., а всіх Впр. ОО. Духовних просимо перед 28. с. м. відослати всі гроші і книжочки нерозпродані до Вп. о. Кузьова на адрес 23 Walnut St., Hartford, Conn., а відтинки тікетів до п. Івана Ваверчака на адрес 782 State Street, Perth Amboy, N. J.

Вкінці просимо дуже сердечно, щоби всі були ласкаві використати еще сей короткий час і зробити для бідного чоловіка, хорого артисти-співака, все що мож найбільше — а Бог стократно заплатить.

ЗА КОМІТЕТ:

20,3,4 о. Чаплинський.

З ДІЯЛЬНОСТИ ТОВАРИСТВА ПОМОЧІ ПИСЬМЕННИКАМ

До Товариства вплинули слідуючі жертви: о. Іван Гундяк $2.00, д. Осип Коган $1.00, д. Нестор Закалужний $1.00.

Усіх прихильників та симпатиків рідної культури повідомляеться, що на днях товариство вислало гонорар слідуючим письменникам: Богданови Лепкому $10.00, Климови Поліщукови $10,00, Зенонови Кузеліви $10.00, Володимирови Самійленкови $10.00. Посилка ся се не ніяка запомога-жебранина, а сплата довгу, який тяжить на нашій суспільности супроти наших письменників. Сказати правду, наша суспільність ще не дае творцям дати можність заробітку. Чотириста літ неволі придавили в нас святі високі ідеали. Тимбільше ми, що живемо на землі свободи, де ані багнет ляхя-вандала, ні дикого Москаля не дотикае наших грудий, обовязані помогти творцям української культури, — хто жертвою, хто купленнем чи продажею книжок. Ділом покажім свій патріотизм.

В СТЕПУ.

Розцвіли дзвіночки—квіти,
Ніжні дзвони із блакиті!..
Сонце — море сонця ллє...
Хтось у дзвони тихо бє...
Хтось у дзвони тихо дзвоне,
Бог чи коник степовий, —
Я не знаю: в травах тоне
Той дзвонарик світовий.
Я молюся небесам,
Віра в мене дужча криці, —
Степ — один суцільний храм!
Скрізь церкви, церкви, дзвиниці,
Співи, дзвони, фіміям.
Я молюсь. Душа моя
Скрізь в повітрі розлилася,
Степом, небом пройнялася...
Світ в мені і в світі я.

О. Олесь.

ПОСВЯЧЕННЯ ФУНДАМЕНТІВ ПЕРШОГО ДОМУ „ПРОСВІТИ" НА ВОЛИНІ В РІВНОМУТ

Дня 10. с. м. в Рівному на Волині відбулося торжественне посвячення фундаментів дому тамошньої повітової „Просвіти". Пів року тому зродилася думка у рівенських Просвітян про будову власної хати для своеї інституції. Завдяки неутомимій енергії кількох енергійних членів повстав комітет будови при т-ві „Просвіта", в склад якого, крім голови просвіти п. сен. Ол. Карпинського увійшли: член рівенського повітового соймику п. Остапчук, пані Громадченко, п.п. Кулачок, Марковський, Буц, Кетржинський та инші. Завдяки повній посвяти праці к-ту та жертвенности громадянства, особливо селян, що дуже свідомо поставились до так гарної і корисної справи, вдалося зібрати досі коло 2½ тис. золотих. Селянська громада рівенського передмістя подарувала на власність „Просвіті" площу, на якій вже к-т встиг вивести фундаменти майбутнього будинку „Просвіти". Пляни першого дому Просвіти на Волині і Холмщині виготовив і технічний догляд над будовою веде безплатно міський архитект м. Рівна п. Солотій.

О год. 3-ій пополудни зібралося на вул. Вязничній багато народу. На балках фундаментів майбутнього дому поставлено столики для молебня, прикрашені квітками.

Зібрався комітет будови, члени ради Просвіти, спороно народу, гості та духовенство. Правили молебен соборно прот. Рогальський, митроф. прот. Пащевський і Чайковський і діякон Пундер, всі по українськи. Співав дуже гарно хор б. старшин та підстаршин армії У.Н.Р., що працюють тепер, як інтерновані на цукроварні в Бабичах. Акт закладки відбувся дуже величаво з належною повагою та цілковитим зрозумінням величности розпочатого діла зі сторони присутніх. Прот. Рогальський та Пащевський виголосили дуже гарні, змістові, пристосовані до моменту промови.

По закінченню молебна зложили привітання п. Гладкий від Луцької „Просвіти", представник „Просвіти" у Здолбунові та пос. Павло Васильчук.

Після того в льокалі „Просвіти" відбулося товариське приняття учасників свята.

Щасть Боже довести почате діло до кінця! Обовязком громадянства підтримати своїми жертвами велике діло Рівенської „Просвіти". Хай кождий в міру своїх сил зложить і свою цеголку на будову власними силами Хати для рідної культури. Треба дати можність смілим ініціяторам та ккорисного і необхідного особливо тепер чину осягнути свою ціль, — ще до зими докінчити будову дому.

Не сумніваемося, що тоді за прикладом громадянства Рівна і Рівенщини підуть і инші міста нашого краю. А це так необхідне!

Свято Рівна в день 10. с. м. було справжнім святом всього українського народу. Тому то писали привітання від „Рідної Хати" з Холма, від „Просвіти" в Берестю, від „Просвіти" у Львові та инш.

Всім свідомим значіння справи найскоршого закінчення будови першого дому Просвіти на Волині першої власної Хати для плекання рідної культури, подаемо адресу на яку можна слати жертви: м. Рівне на Волині, Т-во „Просвіта" ул. Шосова № 1.

В. Будзиновський.

НА ТРОПІ ПРОПАВШОГО

ІСТОРИЧНЕ ОПОВІДАННЄ.

Свобідно за Майом.

(Докінчення).

(10)

Ви його не окульбачите. Прорве аркана і втече, — Сивенкий перестерігав Ліндсая.

Ліндсай не послухав. Кульбака підскочила в один бік. Ліндсай покотився по траві в другий бік. Щасте, що кінь вдарив лише в грішне тіло, не в голову або в груди.

Тьфу! Хоч білий, а такий як найчорніший чорт. Лишаюся з вами ночувати.

Переночували і досвіта пустилися далі, широкою долиною ріки. Сивенкий і Ліндсай час до часу окидали люнетою перебуту дорогу і узбоча гір по однім і другім боці долини. Ніяка погоня не надходила. Отець Климентій їхав побіч Сивенкого.

Перепалки з Курдами не позволили нам спитати в аулі, чи не бачили кого подібного до мого Івана, — промовив зітхнувши.

Ми вже недалеко Асахаду, Сивенкий відповів. — Мабуть вже за сею дорогою, що перед нами. Може там попадемо на початок його тропи. Я так, неначеб вже бачив її.

Марна надія!

Що правда, й я не дуже вірю щоби то був ваш син...

Хто такий? — Климентій перебив, затрусившися.

Мені Шамай балакав про якогось молодого чужинця, котрого вели до якоїсь вязниці. Як звався той парубок і куди його завели, Шамай не знае. Можливе, що знае його бей. Завтра, або ще нині в ночи будемо у него.

Мій син у вязници! Цілий рік...

Ще не знаемо, чи то справді ваш син...

Хтож инший міг би бути?... як би то не був сторонський то Шамай знав би, хто він.

Шамай казав, що то якийсь московський шпіон.

Як його взяли за московського шпіона, то він безпечно мій Іван. Тут люди не знають ріжниці між Москалем і Украінцем. Кождий православний, що під московським царем, на їх думку Москаль.

Дав би Бог, щоби то був ваш син.

Дав би Бог? Щоби мій син був у вязници?... Як шпіон?

Ліпше у вязници, ніж валятися кістьми по степу. Як то він, то з вязниці видобудемо його.

Перед нами якісь їздці! — крикнув Ліндсай, дивлячися крізь люнетку вперед себе. — Може то Курди переймили нас і беруть в два огні?

Подивлюся, — відповів Сивенкий. — Ви гляньте взад, чи й відтам не йдуть. Сумніваюсь чи ті, що перед нами, Курди. Щоби переймити нас, непомічені нами, мусіли би обійти се пасмо гір ліворуч. Хоч би мали найліпші в світі коні, не встигли би зробити се до сеї пори. Перед нами мабуть Татари орди Орбея.

За нами нема нікого, — сказав Ліндсай, відіймаючи люнетку від очий. — Татари Орбея перед нами, чи ні, я скрию мою добичу. Білий кінь лакома річ. Їдьте далі, я тут знайду який скриток. Як небезпеки для мого коня не буде, звістіть мене про се двома стовпами диму. Одним високим, другим низьким.

Ліндсай чкурнув у кущі, ведучи за собою білого коня. Товариство поїхало далі. Сивенкий раз у раз прикладав люнетку до ока.

До нас чвалае трицять їздців. Одяг мабуть татарський. Вступімся й ми в кущі.

Товариство віхало в гущу. Не довго ждали. Надїхали ватаги Татар. Між ними був Шамай.

Ти вже тут?! — крикнув Сивенкий, висуваючися з кущів. — Ти дома ще не був?

За Сивенким висунулося решта товариства.

Ефенді! — Шамай крикнув урадуваний. — Богу дякувати що бачу тебе здорового. Я з моїми товаришами загаявсь був, бо ми гнали до Асахаду цілий табун коний. Отже я гадав, що ти з твоїм товариством випередиш нас. Ми вернули домів нині, перед трема годинами. Нас стурбувало се, що ви ще не надїхали. Ми були між молотом і ковалом. Нам треба було рушити проти погоні, яка йшла відбивати табун і треба було виїхати на зустріч вам, бо, як ми гадали, й вам потрібна підмога проти Курдів. На балачку з беем не богато було часу. Отже я коротко розказав йому в чім діло. Він всіх вояків поділив на дві половини. Одну половину повів проти погоні, що пішла за нами. Се по тім боці гірського хребта. Другу половину зі мною вислав вам навстріч. Моя ватага, то передна сторожа. За нами йде решта. Як ми приїдемо з вами заки бей верне, то я маю завести всіх вас до його палати.

Чи ти не питав його про того молодця... увязненого за шпіґунство? — Сивенкий спитав, бачучи, що Климентій нетерпеливо обгризае нігті своїх палців.

Не було коли богато балакати, бо зараз по розмові з беем не зіскакуючи з коня, я з відданою мені ватагою пустився вам на зустріч. Я лиш кількома словами згадав йому про се, впрочім не розказуючи йому в чім діло, бо не було коли. Бей знае, що той увязнений ще жие і в якій він тюрмі.

Чи ваш син панотче, був назначений? — Шамай спитав Климентія.

На чолі над лівим оком має невеликий шрам... від черкеської шаблі.

І той вязень має такий шрам. Над лівим оком... Навкоса з гори вниз у ліво.

Старий зсунувся з коня на коліна. Дякував всевишньому за те, що навів його на тропу пропавшого сина.

Сивенкий вислав Нумана по Ліндсая і товариство пустилося далі під проводом Шамая до Асахаду.

НОВА КОЛЬОСАЛЬНА СТАТУЯ В ІТАЛІЇ.

Василь Софронів.

СЕМАНЬ.

Скільки разів полину на крилах споминів у ті примрачені серпанком давнини, минулі дні мойого дитинства, стільки разів стає він мені перед очима. Ічим більше поринаю в пригадках, тим рідшою й прогляднійшою стає імлиста заслона часу, тим виразніше бачу кожну дрібничку тої безжурної пори забав і втіхи, тим виразніше бачу його.

Гей, спомини! Ви чародії! Ви з темних пропастий минувшини воскрешуєте наші вчинки, наші чуття, наші переживання й у золоте сяйво краси сповивши, розсвітлим хороводом ведете перед нас! —

Кликали його всі Семань Курка, хоч прізвище мав інакше. Це знається тому, що мав переломану ногу й кривав на неї та смішно при тім потрясався. Добре пригадую собі його невисоку, худорляву стать, загорнену все в той самий подертий і густо полатаний, споловілий сірак. Його рідко коли чесане, скуйовдане волосся. Його старече сильно морщинами пооране обличчя, зі сірими вицвілими очима, з фіолетно-синім, жилковатим носом, з темними, щетинястими вусами, що на кінцях мов вимоклі, переходили в якусь жовтаву відтінь. З його рудою щетиною, не дуже часто голеної бороди, в якій густо пробивалися срібні волоски. В зубах держав звичайно малу, власної роботи люльку, або ссав „мачку": виймав із недокуреної люльки рештки тютюну, клав за чорні зуби та довго висисав, цикаючи час від часу жовту слину.

Може бути, що його цілий зверхній вигляд був не дуже притягаючим. Може бути, що був Семань недбалиця, пяничка та взагалі пропаща душа. Однак я любив його й він був другом мойого дитинства. В його сірих сльозавих очах світила все тиха добрячість і любов. По обличчю блукала все несміла мов винувата якась посмішка. А своїм уриваним, розтрясеним як він сам, голосом, умів оповідати такі гарні казки та байки, що я був би слухав його цілими днями.

Пригадую собі його, доки тільки можу засягнути памяттю, від самого зарання моїх споминів. Головним його заняттям у нас було пильнування садовини в літі. Позатим крутився коло господарства, а зимовими вечорами лущив кукурудзу. Мав свою маленьку, напів розвалену хатину за селом і малий шматок города, та майже цілий рік сидів у нас, помагаючи, в чім було треба та в чім міг.

Семань був другом моїх дитинних літ. Скільки то хвиль перебув я з ним у садовій буді, слухаючи тих його казок про зачарованих царівен, про недобрих сестер, про свекрух, про сопілку, самограйку, про ріжних опирів і багато, багато инших іграшок наробився він мені! А я виносив йому часом за те тютюну доброго, то цукру на „арбату", то чим міг другим, відплачував йому за його доброту. Та чи можна злічити та описати всі ті дрібнички, всі ті на око незначні переживання, що мов тоненькі ниточки, злучили наші серця зі собою? Бо й він любив мене!

Та одного літа сталося щось таке, що одним махом розтяло, здавалося на все, ті наші задушевні звязи, відтрутило нас від себе.

Я мав тоді девять літ. Одного пополудня післав мене батько на почту надати гроші. Гроший було богато і я, стрінувши на подвірю Семаня, похвалився йому ними та побіг стрілою на почту. Та мсягнув я до кишені за грішми, а їх вже не було. Страшна трівога сповнила мою душу:

— Невже я загубив? — І я мов несамовитий, кинувся шукати по дорозі. Та дарма. Гроший не було.

Батько нічого не сказав мені, тільки його згрижений та повний докору погляд ще більше прибив мою пригноблену душу.

Минали дні, а гроші, мимо старанних пошукувань не находилися. Минув уже й тиждень і неприємне почуття провини, що огортало мене, вже почало затиратися і я вертав знов до давного, безжурного життя, коли це дали батькові знати, що Семань, який цей цілий тиждень наливався в коршмі, по пяному вимовився, що це він найшов мою згубу.

Гроші відобрано йому ще майже всі і я повинен був з полегкістю відітхнути! Та почувши про це, я, місто тішитися, заховався в саді в темний куточок і, припавши там до землі, довго плакав. Я почув, як нагло пірвалися ті золоті ниточки дружби й моеї дитинячої любови, а до мойого серця перший раз заглянуло розчарування та зневіра в людий.

— Чому він не віддав мені їх?... За що заподіяв мені таку прикрість?... Я-ж його так любив, так довіряв йому... а він звичайний злодій!...

Я плакав довго, а потім така злоба, така злість і гнів на нього заклубилися в мені, що як би він був на подвірю, я кинув би був йому в обличчя всі його іграшки й прогнав би його, сам витрутив би його за браму. Та Семань і сам не показувався й довгий час я не міг його зустріти навіть на селі. Оминав мене.

Аж раз побачив я його, як стояв за нашим плотом, заховавшись за дерева. Мене не бачив. Водив сумними очима по подвірю, дріжачі уста тихо шептали до себе, а по обличчю котилися сльози.

Мені жаль стало його. Рана молодого серця, яку він задав, скоро загоїлася і я нудьгував уже без нього, без його казок. Тільки пригадка його чину відтручувала ще мене від нього і я не шукав за ним. А тепер він стояв ось тут та плакав.

Чого він плаче?... Йому певно жаль!

— Семаню, що вам?

Здрігнувся.

— Це ти... — Уста ще більше затряслися йому, а з очий ще рясніше покотилися сльози.

—Забудь мені... Забудь... Мене лихий так був опутав... Забудь...

Може бути, що тепер це було би для мене замалим виправданням, та тоді... тоді вистарчало воно мені аж надто!

Він не винен, не винен! Мій добрий, старий Семань... Він не винен!... — раділа думка і я став просити його, щоби вертався до нас, бо ніхто вже на нього гніватися не буде.

— Не піду... ой, не піду вже до вас ніколи... — залебедів, любовно пригортаючи тремтячою рукою моє волосся. — Не піду, бо я не варта... н еварта... Лиш часом прийду сюди і подивлюся звідси на це обістя, на цей сад... Ту я від маленьку, від дитини зріс, ту перейшло ціле моє життя... А тепер... Ні! я не можу... не можу ввійти туди знов... Там рай... а я не варта!... — говорив, а сльози градом котилися глубокими морщинами його худого обличчя.

І таки не приходив уже до нас ніколи. Лиш часом я бачив його, як стояв за плотом, між деревами та з тугою дивився на наше подвіря. Я вибігав тоді до нього й він казав мені казку. —

Помер, давно помер уже Семань. Та скільки разів у години втоми або скуки розвійні спомини оснують мою душу, скільки разів полину думками в рожевий край моїх дитинних літ, то все бачу його, стоїть між деревами й водить сумними, тихими очима по подвірю, по саді, по тім утраченім своїм раю, а по обличчю котяться сльози. І все приходить мені тоді думка:

— Так і я, Семаню, стою тепер за огорожею минувщини та дивлюся з тугою в той роскішний чарівний рай мойого дитинства, до якого вже більше не верну... І сльози мені так само кануть, Семаню!... Та тільки серце рветься жалібно:

— За яку... за яку провину?...

9 і 13 X. 1921 р.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО.

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЯ.

(4)

XIX.

Ослаблення партійного життя. — Обєднання Демократичної Партії з Радикальною. — Вибори до Першої Думи. — Діяльність українських послів у двох перших Думах. — Занепад Демократично-Радикальної Партії. — Відновлення Безпартійної Загальної Організації під назвою „Товариство Українських Поступовців. (Т. У. П.)

Я вже казав, що через роскол Демократичної Партії, партійне життя майже завмерло в Київі. Радикали майже нігде не мали успіху і, крім писання та видавання агітаційних брошурок, не могли провадити ніякої політичної роботи, а тим часом видавання отих брошурок вони могли робити і не виділяючись з Демократичної Партії, бо програми обох партій майже нічим не ріжнились. Я казав про це своїм приятелям з Радикальної Партії і радив їм вернутись назад до Демократичної. А вони намовляли мене перейти з Демократичної партії до них, але я на се відповідав:

— Я не хочу брати на своє сумління того роскоду та розбрату, що робить в наших рядах Радикальна Партія саме в той час, коли нам, Українцям, треба найбільше держатися купи, бо надходять вибори до Державної Думи, надходить можливість видавати свою газету. Он вся московська преса змовившись, виходить самочинно, обминаючи цензуру.

Грінченко, як розумна людина і сам це бачив, але його очевидно тішило, що він тепер є першою особою, хоч і серед невеличкого гуртка людей, бо в Демократичній партії за такими талановитими людьми, як проф. В. Антонович, В. Науменко, в Київі, та І. Шраг, П. Стебницький, Г. Ротмистров, М. Комар, по инших містах, він не міг стати на чільне місце.

Коли він побачив, що йому не пощастило привабити нікого з молоді до Радикальної Партії, коли московські газети почали виходити без дозволу цензури, а значить і нам можна видавати самочинно українську газету, а у Радикальної Партії нема на се грошей, то почав частіще й частіще заговорювати зо мною про зєднання обох партій в одну. Я відповідав йому що з дорогою душею піду на се, аби не було того роспаду, розеднання, що настали у нас його-ж заходами, але, боюся, що на се не підуть ні Київська, ні Одеська старі Громади, та може й деякі инші, а тому радив би, щоб Радикали вернули назад до Демократичної Партії.

Він виправдував свої заходи коло організації Радикальної Партії тим, що „старі", громадяне в Демократичній партії були гальмою, кайданами на ногах, що не давали змоги поступатися наперед.

— Згожуюся з Вами, кажу,— що до оцінки старих Громад, але-ж склад обєднаної партії буде такий самий, що й Демократичної, то не варто було й росколювати її, тепер же трудніще буде зєднатися, але треба агітувати за цю думку, як серед громад Демократ. Партії, так і серед Радикалів.

На тому ми й погодилися.

Я проводив сю думку в нашій Раді, мене гаряче підтримував Лисенко, але казав:

— Чи не можна як небудь видалити Грінченка, командирувати його напр. до Львова для якої небудь праці, бо тут він зробить знов якийсь заколот.

А проф. В. Антонович, тонко усміхаючись, завважив:

— Так! Тяжко погодити в одній партії таких „енків", як Грінченко, Науменко, Стешенко та Тимченко! Натякаючи на те, що вони один одного бачити не могли.

Але, врешті, Рада одноголосно висловилася за зєднання і постановила агітувати за се по провінціяльних громадах, щоб делегати поприїздили на наступний зїзд вже з готовим рішенням.

Агітували ми з Лисенком за цю думку і в Київській Старій Громаді, але Науменко мовчав, явно не бажаючи зєднання з Радикальною Партією, або ліпше сказати з Грінченком, а за ним відмовчувались і більшість громадян.

В осени 1905 року, на зїзді Демократичної Партії, делегати від громад мало не одноголосно згодилися на обєднанне обох партій, зважаючи на наближенне виборів до Державної Думи та на можливість незабаром видавати ґазети на українській мові. Вибрали комісію з трьох душ: І. Шрага, Е. Тимченка та мене і доручили їй самій виробити умови обєднання і йти на всякі уступки, але у всякому разі зєднатися тільки під назвою „Демократично-Радикальна Партія".

Що до виборів в майбутню Державну Думу, то, зважаючи на те, що ми майже нігде не спроможемося провести своїх депутатів (послів), постановлено зєднатися на місцях з поступовими московськими, чи жидівськими партіями та ґрупами в бльоки, аби провести в Думу, яко моаг більше депутатів, що визнають українську мову в школах та стояти-муть за перебудову Російської Імперії на автономно-федеративних основах. Самостійно не виступати там, де нема певности провести нашого кандидата, щоб не смішитися і не виявляти перед Москалями свого безсиля та малочисленности. Доручено Раді скласти і розіслати скрізь до підписів петицію до майбутньої Державної Думи про заведення української мови в школах. За скілька місяців під петицією тою зібрано багато тисяч підписів, але, на жаль, я не памятаю цифри.

Коли зайшла мова про майбутню можливість видавати українські ґазети, то Полтавці заявили, що вони постановили видавати тижневик для народу, а Київ нехай обовязково спроможеться на щоденну, хоч невеличку, ґазету. Одеські та Катеринославські делеґати заявили, що й вони певне спроможуться на тижневики. Таким чином Київ мусів сам стягатися на щоденну ґазету бо від провінціяльних Громад не можна було сподіватися ніякої матеріяльної допомоги.

Піднялася й мова про правопис, яким мають друкуватися майбутні ґазети. Делеґати провінціяльних Громад напосідалися триматися тодішнього офіціяльного „ярижного" правопису, то-б то з ы (яри) та ъ (ер), до якого вже звик народ.

Більшість Киян стояла за фонетику, прийняту в, Галичині щоб по обох боках Збручу був один правопис, як у Поляків та инших народів.

— Як?! — вигукнув полтавський делеґат Жебуньов, — з отим окремим СЯ та отим ПЕ, БЕ? Та ліпше нехай мені рука відсохне, а я таким правописом не писати-му. Його підтримувало багато членів зїзду.

Я стояв за тим, щоб відділяти СЯ, як це робиться у всіх мовах, крім московської і сказав з сього приводу такий афоризм:

— Щоб нам не ділитися (з Галичанами), треба відділити СЯ! але я не фаховий філолог, то мене й не послухали.

(Дальше буде).

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".